

О РИМСКОМ БАРОКУ

Од после рата на овамо, имао сам срећу да скоро сваке године проведем извесно време у Италији. За Рим осећао сам нарочите симпатије; и прве импресије, које датирају још из 1922, уско су везане за архитектонска дела великих мајстора Барока. Изнећу укратко разлоге који ме као активног архитекту привлаче за епоху о којој су мишљења академичара била скоро увек негативна и неповољна. Један од главних мојих разлога последица је констатације о изразитом и дубоком стваралаштву барокних мајстора и њихове многоструке, револуционарне слободе у постављању и спровођењу нових архитектонских концепција. Значајно је напоменути да је тек у најновије доба исправљено погрешно тумачење да је Барок производ бољеише маште и извитопереног осећаја у погледу необуздане примене најразноврснијих архитектонских облика. Факат је да се у оствареним решењима испољава латентно тражење новог и невиђеног по сваку цену, често без много обзира на конструктивну истину. Било би погрешно тражити суштину Барока у виртуозном и понекад самовољном моделовању

Фото Алилари, Фиренца

РИМ, УНИВЕРЗИТЕТ, ДВОРИШТЕ

Фото Алилари, Фиренца

РИМ, ЦРКВА Св. СУЗАНЕ

другостепене пластике и детаља: суштина остаје у широком смислу за свечано и грандиозно схватање простора.

Физиономија Рима не да се замислити без његових барокних грађевина, већином у префиненом склопу зналачки систематизираних тргова. Делатност архитекта, подупрта и потстицана од стране папства, добила је свој највиднији израз у црквеним постројењима. У доба контрареформације, она су богатством и оригиналношћу форам и раскоши материјала успешно пледирала за рехабилитацију пољуљане моћи Католичке Цркве. Строгост и хармонична једноставност ренесансних концепција нису више одговарале фанатичном и немирном духу који је провејавао кроз све ондашње црквене манифестације.

Претеча Барока за читаво столеће, најснажнија појава једног уметника уопште, Микеланђело, у завршној фази свог дугог и плодног живота, остварио је у цркви и, поглавито, у куполи Св. Петра (1547—1564), идеалан и ненадмашан пример прве барокне сакралне грађевине. За ову цркву и уређење њеног врта везана су скоро сва славна имена

Фото Алилари, Фиренца

РИМ, ЦРКВА СВ. МАРИЈЕ

мајстора Барока. Карло Мадерно (1556—1629 г.), који је, по тражењу црквене управе Св. Петра, заменио у облику основе Микеланђелов грчки крст латинским, угледао се несумњиво на карактеристичан пример Вињолине Исусове цркве. Мадернова фасада за базилику Св. Петра била је замисљена са звонницама: без њих, сама за себе, она делује тешко и незграпно, и тек у склопу са Бернинијевом колонадом добија једно ново значење. Али је Мадерно у pročелу Св. Сузанае (1597—1603) створио неоспорно класичан прототип за композицију доцнијих барокних црквених фасада. Лоренцо Бернини (1598—1680), ведар, темпераментан и свестран уметник, првенствено скулптор, као архитекта истиче се реализацијом већ поменутих колонада којима на циновски начин решава један од

најчувенијих тргова на свету. Сценографска тенденција Бернинијева је очигледна, и она је у ватиканском свечаном степеништу (Scala regia) дошла до кулминантног изражаја. Ипак, када говоримо о Римском бароку са чисто архитектонске тачке гледишта, онда делатност Бернинијева не достиже стваралачку снагу Франческа Бороминија (1599—1667), његовог ученика, вршњака, доцнијег ривала и најгорченијег професионалног противника. У контрасту ових двеју моћних личности исписана је историја позног барока. За Бороминија је карактеристичан крајњи сензитивитет за појам простора, за његово искоришћење и за његово дејство, поред иначе невероватно развијеног смисла за оригиналну обраду детаља, сву у духу потенциране игре са светлосним контрастима. Бороминију, највише нападнутом претставнику специфичног Барока, дугујемо неколико заиста дубоко и искрено проживљених дела као што су цркве S. Carlo alle quattro Fontane (1638—41) и њена фасада (1667), завршни рад мајсторов; S. Agnese in Piazza Navona (1653—57), главно дело мајсторово, којим се, уосталом, Бернини инспирише при изради свог архитектонског ремек-дела, S. Andrea al Quirinale (1658 г.); најзад, екзотичне куполе на S. Andrea delle Fratte и S. Ivo della Sapienza. Поменимо још Пиетра Бертинија из Кортоне (1596—1669) и његове цркве S. Luca, S. Maria della Pace и главно дело, S. Maria in Via Lata; Карла Раиналдија (1611—1691) и две цркве S. Maria in Campitelli и S. Maria Degli Angeli, па смо овим кратким прегледом обратили углавном пажњу на најлепше цркве Барока.

Фото Алилари, Фиренца

РИМ, ЦРКВА СВ. АГНЕЗЕ

У профаној архитектури овога доба истичу се Palazzo Barberini, где су радили Мадерно, Бернини, Пиетро да Кортоне, и где је Боромини спровео своје дивно елиптично степениште; Palazzo Chigi — Odescalchi и Palazzo Monte Citorio од Бернинија, последњи завршен од Карла Фонтане; Palazzo Pamphili од Раиналдија; Palazzo Borghese, са сјајним двориштем од Мартина Лунгија старијег; Oratorio и Convento dei Filippini и Palazzo ed Oratorio di Propaganda Fide од Бороминија. Мора се признати да профаној архитектури римског барока ипак недостаје онај полет и инвенција који су толико карактеристични за његове црквене грађевине. Профани Барок, под утицајем индивидуалистичких режима, развиће своју главну делатност ван Италије на европском западу, где ће у извесним земљама доћи до савршеног и апсолутног израза.

Тргови барокног Рима претстављају доживљаје првога реда. Поред монументалне пице Св. Петра потсећамо на Микеланђелову систематизацију Капитола, на монументалне, отворене степенице у Piazza di Spagna са црквом S. Trinità dei Monti, на Piazza Farnese, Piazza Navona, Piazza del Popolo, да не говоримо даље о дражима разних, мање познатих тргова, који сви од реда симболизирају напоре Барока ка сливу свих тектонских елемената у јединствену, нераздвојну урбанистичку целину.

Пожело бих свакоме љубитељу истинских уметничких доживљаја што чешћи боравак у Риму. Нисам сујеверан, али не забрављам да пре сваког одласка из његове средине бацам традиционалну парицу у шумни узбуркани басен фонтане Треви, јер се говори да је такав чин предзнак за понован, увек пријатан и сетан долазак на чаробне и историјске обале Тибра.

Милан Злоковић

Фото Алиари, Фиренца

РИМ, УНУТРАШЊОСТ ЦРКВЕ СВ. КАРЛА

Фото Алиари, Фиренца

РИМ, УНУТРАШЊОСТ ЦРКВЕ СВ. АГНЕЗЕ